

EDUKAČNÁ PSYCHOLÓGIA

Štátne skúšky

akad. rok 2023/2024

1. Miesto edukačnej psychológie v systéme psychologických a pedagogických vied. Vzťah edukačnej psychológie k ostatným psychologickým vedám a k hraničným vedám. Rozdiel medzi výchovou a vzdelávaním a ich vzájomná súvislosť (rozdiel: vznik (genéza), zvnútornenie, výsledky registrácie výsledkov, posilňovanie výsledkov, formatívnosť, časový faktor výchovy a vzdelávania).
2. Metodológia výskumu v edukačnej psychológii. Prístup „evidence-based“. Pozorovanie. Hodnotiace stupnice. Experimentálne metódy v edukačnej psychológii. Sociometrické metódy.
3. Metodológia výskumu v edukačnej psychológii. Prístup „evidence-based“. Rozhovor. Dotazníkové metódy v edukačnej psychológii. Psychologické testy a metódy hodnotenia výsledkov výskumu. Analýza činnosti.
4. Determinanty vývinu a utvárania psychiky človeka. Základné pojmy edukačnej psychológie (rast, zrenie, vývin, učenie, výchova, sebvýchova a i.) a vzťahy medzi nimi. Edukačno-psychologické zásady výchovného pôsobenia.
5. Úvod do psychológie učenia. Chápanie učenia v širšom a užšom zmysle. Učenie ako nepretržitý životný proces a prirodzená aktivita človeka. Zákony a podmienky učenia. Sebaregulácia, sebareflexia, sebaaktualizácia a sebatranscendencia.
6. Charakteristika procesov učenia z hľadiska jeho druhov. Percepčno-motorické učenie, verbálne učenie, pojmové učenie.
7. Aplikácia behaviorálnej teórie v edukačnej psychológii. Klasické podmieňovanie - Pavlov. Princíp učenia podmieňovaním, objasnenie základných pojmov. Operačné podmieňovanie Skinnera. Základné rozdiely KP a OP. Behaviorálna modifikácia správania. Posilňovanie v edukácii.
8. Konštruktivizmus : Bruner (učenie objavovaním), Bloom (učenie so zvládnutím), Dewey (learning by doing)
9. Prínos tvarovej psychológie pre teóriu učenia. Teória učenia vhl'adom. Lewinova teória učenia ako štrukturácie životného priestoru.
10. Teória sociálneho učenia Banduru. Význam motivácie v učení a dôsledky jej narušenia (napr. ťažkosti v dosahovaní výkonu a i.), Teória naučenej bezmocnosti.
11. Vymedzenie výchovne-problémového správania; Modely výchovne-problémového správania, možné príčiny a prediktory (kategórie: úplne, jednostranne a nedostatočne, zle a úplne neprispôbené VPS)
12. Argumentácia. Tvrdenie vs. názor. Hodnotnosť názoru vs. pravdivosť výroku. Argumentácia: vysvetlenie – zdôvodnenie - dôkazy. Argumenty (typy argumentov, zdroje dôkazov)

13. Vysvetlenie niektorých princípov persvázie (dobrovoľnosť, zainteresovanosť, uistenosť). Persvázia v praxi (prezentovanie dôkazov, interogatívne presvedčanie, forma apelov, participácia na vlastnom presvedčení, možnosti posilnenia nového presvedčenie).
14. Výchova príkladom (imitácia, nonimitácia, desimilácia, nondesimilácia). Výber a pôsobenie modelom (výber vhodného modelu, vymedzenie časti modelu, predkladanie modelov).
15. Emocionálne bezpečné prostredie a dopad na učenie (komunita, očakávania na výkon a správanie, správanie učiteľov, stresujúce prostredie vs. pozitívne bezpečné prostredie).
16. Vymedzenie predmetu psychoracionalizácie (výchovo-vzdelávací aspekt; samovzdelávanie; komparačné formuly).
17. Predpoklady samostatného učenia sa (charakteristiky učebného prostredia; učenie sa v rozličných častiach dňa; aktivizovanie pozornosti, myslenia, pamäti).
18. Techniky samostatného učenia sa (rýchle čítanie; optimálne techniky čítania; učenie sa nahlas a potichu; individuálne a skupinové učenie sa; učenie sa s ceruzkou v ruke; opakovanie).
19. Asociácia školskej psychológie vo svete a na Slovensku. Normy, hodnoty a očakávania systému „škola“ a etický kódex práce školského psychológa. Vedecko-výskumné inštitúcie a ich publikačné výstupy.
20. Náplň práce školského psychológa, jeho kompetencie a nároky na jeho osobnosť. Sekvenčný model práce školského psychológa – jeho jednotlivé etapy a využitie.
21. Pripravenosť na školskú dochádzku. Diagnostika pripravenosti na školskú dochádzku, predčasné zaškolenie, odklad školskej dochádzky, práca s deťmi s odkladom školskej dochádzky a ich rodičmi. Rozvojové programy. Spolupráca psychológa s rodičmi, učiteľmi (MŠ, ZŠ) a inými odborníkmi.
22. Žiaci so špeciálnymi edukačnými potrebami I. – problémy v učení: psychologická analýza príčin neprospievania žiakov. Mentálna retardácia vs. sociálna zanedbanosť. Špecifické vývinové poruchy učenia - spolupráca so špeciálnymi školami, odborníkmi a rodičmi. Vhodnosť/nevhodnosť inklúzie.
23. Žiaci so špeciálnymi edukačnými potrebami II. - problémy v správaní. ADHD. Problematika závislostí. Záškoláctvo. Šikanovanie ako psychosociálny fenomén na školách. (aktéri šikanovania, signály, diagnostika, intervencia a prevencia šikanovania a iných nežiadúcich javov). Preventívne programy na školách.
24. Nadané a talentované deti – vzťah intelektu a tvorivosti. Charakteristika tvorivej osobnosti. Integrované a segregované vzdelávanie nadaných a talentovaných detí - výhody a nevýhody. Špeciálne schopnosti a možnosti ich rozvíjania.
25. Profesionálna orientácia a kariérne poradenstvo. Úloha školského psychológa pri voľbe povolania žiakov (chápanie pojmu „kariéra“, zahraničné programy, hlavné princípy budovania kariéry, význam voľnočasových aktivít a hobby).
26. Výchovné poradenstvo: Špeciálne edukačné potreby žiakov a študentov súčasnosti (Poruchy motivácie a sebahodnotenia; Školské ťažkosti a poruchy pozornosti; Ťažkosti vo vzťahoch a agresivita).

27. Sociálna klíma v škole a triede (konformita, sociálne schopnosti, vzorce soc. vzťahov v triede). Efektívna komunikácia na školách; riešenie konfliktov. Konzultačné a poradenské aktivity v práci školského psychológa. Možnosti a limity psychoterapie na školách.
28. Alternatívne školské systémy prvej a druhej polovice 20. storočia - Waldorfská škola, Montessoriovej pedagogika, Rogersova P-C-E, ITV S. Kovalikovej a K. Olsenovej, Cirkevné školy a i.
29. Rešpektujúci prístup vo výchove, jeho ciele a pozitívne dôsledky na osobnosť dieťaťa. Uplatňovanie prirodzených a logických dôsledkov vo výchove. Rozdiely medzi trestom a logickými dôsledkami.
30. Prostredie v súlade s rozvojom mozog ako priestor pre vysokoefektívne učenie a komunikáciu. Mýty vo vzdelávaní vs. najnovšie výskumy a poznatky (zameranie na odmeny , tresty, známkovanie a kontrolu; vyžadovanie poslušnosti; zameranie na osvojenie vedomostí a „učebnicové“ poznatky; jednotný systém pre všetkých žiakov; súťaživosť a súperenie a i.)

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

- Atkinsonová,R.L., Atkinson,R.C. et al. (1995). *Psychologie. IV. časť – Učení, zapamatování a myšlení*. Victoria Publishing.
- Biehler, R.F., Snowman, J. (1990) *Psychology Applied to Teaching*. Houghton Mifflin Company.
- Cline, T., Guilford, A., Birch, S. (2015). *Educational Psychology. Topics in Applied Psychology*. Routledge.
- Čáp, J. (1993). *Psychologie výchovy a vyučování*. Univerzita Karlova
- Ďurič,L., Grác,J., Štefanovič, J.(1991). *Pedagogická psychológia*. Jaspis.
- Emmerová, I. (2012). *Preventívna a sociálno-výchovná práca s problémovými deťmi a mládežou*. PF UMB Banská Bystrica.
- Emmerová, I. (2007). *Prevenencia sociálnopatologických javov v školskom prostredí*. PF UMB.
- Fontana, D. (1997). *Psychologie ve školní praxi*. Portál.
- Gagné, R. M. (1975). *Podmínky učení*. SPN
- Gajdošová, E. (1998). *Školský psychológ a jeho vstup do humanizácie našich škôl*. Príroda.
- Gajdošová, E. & Herényiová, G. (2002). *Škola rozvíjania emocionálnej inteligencie žiakov*. Príroda.
- Grác, J. (2009). *Kapitoly edukačnej psychológie*. Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- Duplinský , J. & Hadj Moussová, Z. (2002). *Pedagogicko-psychologické poradenství II. Diagnostika*. UK – Pdg.F (s. 7 -28; 94-102; 197-207)
- Hadj Moussová, Z. (2004). *Intervence Pedagogicko-psychologické poradenství III*. UK – Pdg.F (s. 7– 36; 67- 155; kap. 1-3; 6-9).

Hadj Moussová, Z. (2005). *Pedagogicko-psychologické poradenství I. Vybrané problémy*. UK – PdG.F (s. 49 –151; kap. 4 - 8).

Hall, C. S. & Lindzey, G. (2002). *Teória osobnosti*. SPN.

Hroncová, J., Emmerová, I., & Kropáčová, K. (2013). *Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole. Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie*. PF UMB.

Hroncová, J. & Prunner, J. (2009). *Pedagogické a psychologické aspekty patologického hráčstva*. PF UMB.

Kahn, N.B. (2005) *Jak efektívne studovať a pracovať s informaciami*. Portál

Kamarášová, L. (2012). *Aktuálne problémy pri realizácii primárnej prevencie sociálnopatologických javov v školách*. PFUMB.

Kopřiva, P. & Nováčková, J. A Kol. (2008). *Respektovat a být respektován*. Spirála.

Lančová, L. & Poliačik, M. (2022). *Poriadok v hlave. Kritické myslenie na každý deň*. N Press.

Mareš, J. (2000). *Styly učení žáků a studentů*. Portál.

Matějček, Z. (1991). *Praxe dětského psychologického poradenství*. Portál.

Matoušek, O., & Kroftová, A. (2003). *Mládež a delikvence*. Portál.

Mešková, M. (2012). *Motivace žáků efektivní komunikací*. Portál.

Nováčková, J. (2010). *Mýty ve vzdělávání*. Spirála.

Ondrejko, P. – Poliaková, E. (1999). *Protidrogová výchova*. VEDA.

Sprinthall, N.A. & Sprinthall, R.C. (1990). *Educational Psychology. A Developmental Approach*. Mc Graw- Hill.

Sternberg, R. (2009). *Kognitivní psychologie*. Portál.

Vágnerová, M. (2001). *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Karolinum.

Vágnerová, M., & Klégrová, J. (2008). *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Karolinum.

Zelinková, O. (1994). *Poruchy učení*. Portál